

# Freeriding inom högre utbildning – ett större problem än vi anat?

Anna Bernstad, Martin Ek, Anders Holmqvist och Linda Önnby

*Sammanfattning* Många universitetslärare använder sig idag av grupparbete som undervisnings- och examineringsform. Det finns dock en risk att någon eller några av studenterna i en grupp inte bidrar till den gemensamma arbetsuppgiften utan utnyttjar övriga gruppmedlemmars arbete, utan att bidra med eget arbetskäpital (freeriding). Att freeriding förekommer inom högre utbildning är ingen nyhet, men kan vara svårt att uppmärksamma och än svårare att förebygga eller hantera när problemet väl uppstått. I denna studie har ett antal lärare och studenter intervjuats om hur de ser på freeriding, hur vanligt det är samt hur de metoder som finns för att förebygga problemet upplevs. Svaren tyder på att lärare och studenter har mycket olika uppfattning gällande hur vanligt freeriding är. Förklaringar kan vara att lärare och studenter har olika syn på freeriding, men också att studenter ogärna anmäler varandra bidrar till de skilda svaren.

## I. INTRODUKTION

GRUPPARBETEN har blivit en vanlig undervisnings- och examinationsform inom högre utbildning och kan vara ett sätt att kombinera faktainläring med utveckling av andra kompetenser, så som samarbetsförmåga, ansvarstagande och planering. Vid grupparbeten utvecklar medlemmarna ett ömsesidigt beroende gentemot varandra, både socialt och prestationsmässigt (Frykedal, 2008). Grupparbeten kan dock också vara problematiska – kanske främst på grund av risken för sned arbetsfördelning inom gruppen och svårigheterna för lärare att uppmärksamma och hantera detta. Detta fenomen – freeriding – kan beskrivas som att en medlem av en grupp bidrar lite eller inte alls till gruppens arbete. Den enskildas beteende leder till ett ”snålskjuts-åkande” på bekostnad av de övriga i gruppen. Orsaker till det olyckliga beteendet, medvetet eller omedvetet valt, kan vara flera. I litteraturen tas ett antal exempel upp. Börjesson et al. (2006) menar att olika roller snabbt kan etableras inom en grupp, ofta förknippat med karaktärsdrag som redan tidigare finns hos den enskilde studenten. Samma författare har även konstaterat att studenter med en svagare *jag-känsla* lätt kan hamna i en ofrivillig freeriding situation (Börjesson et al., 2006). En skillnad i ambitionsnivå och känsla av kompetens (Jaques and Salmon, 2008), gruppens storlek (Johnsson och Johnsson, 1997) samt konkurrerande åtaganden (St. Clair och Tschirhart, 2002) är andra exempel på faktorer som enligt tidigare forskning kan ge upphov till freeriding. Mot bakgrund av risken för freeriding har en del forskning under senare år även fokuserat på möjligheterna för lärare att minska riskerna för att freeriding uppstår. Att läraren uppmuntrar studenter till aktivt deltagande och vid regelbundna möten har möjlighet att ge gruppmedlemmarna olika uppgifter att presentera till varje sammankomst har presenterats som ett sätt att motverka freeriding (Exley and Denick, 2004). Ett annat exempel är en intern betygsättning, där studenterna får möjligheten att ”dela ut” poäng/betyg mellan varandra, vilka ska spegla studenternas individuella insatser (Jaques och Salmon, 2008).

## II. FRÅGESTÄLLNING OCH METOD

Denna studie har undersökt hur stort problemet kring freeriding upplevs av lärare samt studenter och huruvida det föreligger någon skillnad parterna emellan. Vidare har olika strategier som lärare använder sig av för att förebygga freeriding också studerats. Det var av vikt att finna svar på om metoderna fungerar, om de uppmärksammas av studenter samt hur de upplevs av studenterna.

För att besvara frågeställningen valdes intervju och enkät som metod. I grova drag bestod enkäten av tre större huvudfrågor; hur grupparbeten upplevs, hur förekomsten av freeriding ser ut samt hur de av olika metoderna som används för att motverka problemet upplevs. Studien i sin helhet nådde ut till fyra lärare (2 män) med spridd pedagogisk erfarenhet och där alla gemensamt arbetar med grupparbete i sin undervisning. Några arbetar uttalat med strategier för att motverka freeriding. Ett fåtal studenter till de valda lärarna fick svara på en enkät medan lärarna intervjuades.

Totalt sett har alldeles för få nåtts av undersökningen för att något mer än en kvalitativ bedömning kan göras. Detta var därför också målet med studien och sammantaget kan det konstateras att resultatet snarare ger en allmän bild och indikation på hur problemet ser ut på LTH än ett representativt svar för hela högskolan.

## III. DISKUSSION

Det är många gånger svårt att uppskatta hur vanligt förekommande freeriding är på LTH dels för att lärarna inte har den insynen i alla sina kurser, dels för att studenterna bara har möjlighet att kontrollera den egna gruppen. När båda grupperna bads uppskatta förekomsten av freeriding blev svaren mycket olika: lärarna uppskattade att det rörde sig om en eller ett par incidenter per kurstillfälle eller ännu mindre, i samband med kurser senare i utbildningen. Förutom i ett fåtal fall upplevde studenterna däremot att det förekom så ofta som bland 10-25% av studenterna.

Freeriding är egentligen inte ett ouppmärksammat problem: det nämns ofta i kurser med stora grupparbeten och många lärare uppmanar studenterna att ta kontakt med dem ifall det förekommer. Hur kan då dessa stora skillnader mellan lärare och studenter förekomma? Skillnaden kan åtminstone delvis förklaras med att lärarna ofta ser freeriding som ett medvetet utnyttjande av övriga gruppen för att slippa lära sig kursmaterialet medan studenterna mer ser till skillnader i arbetsinsatsen. Ur studenternas synvinkel kan freeriding ha förekommit trots att alla har lärt sig kursmaterialet och bidragit till slutprodukten eftersom studenterna även tittar på *hur* gruppmedlem bidragit med sin arbetsinsats; det vill säga med mindre eller enklare material än övriga. Därmed inte sagt att det rör sig om "millimeterrättvisa": några av de intervjuade studenterna har upplevt att de fått sämre betyg i kurser på grund av att de i parallella grupparbeten behövt kompensera för andras bristande insatser. En annan förklaring är att läraren har svårt att upptäcka de skillnader i arbetsinsats som studenterna ser som freeriding under förutsättning att alla i gruppen har ungefär

lika goda kunskaper i ämnet. Den största anledningen till skillnaderna är dock att studenterna mycket ogärna tar upp dessa problem med de kursansvariga. De som sagt sig uppleva freeriding gav många anledningar till detta: rädsla för att skapa konflikter och osäkerhet på om de verkligen hade rätt i sin bedömning var vanligt förekommande svar. Att inte säga något och istället fortsätta att arbeta ger en jobbig situation som inte varar mer än ca sju veckor medan konsekvenserna av att anmäla potentiellt kan vara under hela den fem åriga utbildningen.

I flera fall hänvisar studentsvaren till heterogenitet som en grundläggande orsak till att freeriding uppstår. Att språkförbistringar och olika förkunskapsnivåer gör det olika lätt för studenterna i en grupp att tillföra något till arbetet må vara förståeliga orsaker, men skapar likväl en situation där vissa drar ett tyngre lass än andra.

Den åtgärd mot freeriding som oftast nämns av studenterna är en homogenisering av studentgruppen. Detta skulle minska problematiken med olika förkunskaper och ambitionsnivåer. Samtidigt innebär en homogenisering att ett av syftena med grupparbeten som lyfts fram av flera lärare och även i tidigare forskning – att studenter med olika bakgrund och förutsättningar tvingas samarbeta – går förlorade. En annan åtgärd är reducering av gruppstorlek – vilket enligt tidigare forskning kan öka lärarens möjligheter att se om alla studenter deltar aktivt i arbetet eller ej (Johnsson och Johnsson, 1997). Även detta kan dock vara svårt att åstadkomma i praktiken i de fall där grupparbeten används som ett sätt att minska lärarinsatsen per student.

Det är tydligt att vissa av de åtgärder som använts av kontaktade lärare möts av varierande respons bland studenterna. Vilka åtgärder som fungerar bra respektive mindre bra är individuellt. En åtgärd som vissa studenter anser fungerar väl kan av andra ses som överdriven kontroll och myndighetsutövning. För att nämna några exempel på metoder som använts har poängutdelning varit en – alla i gruppen ger varandra ett individuellt betyg efter prestation. En annan metod är att varje student för dagbok över sitt individuella arbete, dagboken får läraren sedan tillgång till. Båda metoderna har kritiserats av studenter: i det förra fallet påpekas det att man inte vill underkänna en gruppmedlem av samma anledningar som man inte vill anmäla dem. Den andra metoden upplevdes som en omyndigförklaring enligt några av de svarande. Ett tredje alternativ som nämndes var att kursen innehöll både ett grupparbete samt ett individuellt prov. Detta blev också kritiserat av studenterna eftersom det inte sällan resulterade i att studenterna fokuserade mest på den individuella uppgiften och la ner minsta möjliga ambition på grupparbetet. Två av tre åtgärder som används lämnar ett stort ansvar till den individuella studenten, vilket kan anses vara både betungande och problematiskt.

Vissa studenter menar att freeriding i längden enbart drabbar den som utnyttjar andra för egen vinning. Samtidigt påpekar en av respondenterna att freeriding kan drabba studenter från en hel utbildning eller ett helt lärosäte när dessa kommer i kontakt med arbetsgivare som snart inser att examinerade inte har de kunskaper som kan förväntas av dem efter en genomgången utbildning.

#### IV. SLUTSATSER

Studien visar – trots sina många begränsningar – att de lärare och studenter som kontaktats har olika syn på hur utbredd problem med freeriding är på LTH. Trots att detta till viss del kan bygga på att man lägger in olika betydelser i begreppet är det en indikation på att freeriding kan vara ett större problem än vad många lärare på LTH idag är medvetna om. Studien visar även att det är långt ifrån enkelt att förebygga/åtgärda freeriding. Ett grundläggande

problem är att många av de metoder som används bygger på att studenter ska ”sätta dit” varandra, vilket få är villiga att göra. Utifrån indikationerna om hur utbredd freeridinproblematiken är och den frustration som denna skapar är detta ett problem att ta på största allvar och arbeta aktivt med för att undvika.

#### REFERENSER

- Börjesson, PO., Hamidian, A., Kubilinskas, E., Richter, U., Weyns, K. och Ödling, P. (2006). *Freeriding in group work - mechanisms and countermeasures*, Högskolepedagogisk introduktionskurs LTH
- Exley K., Dennick R. (2004). *Small Group Teaching, Tutorials, seminars and beyond*, RoutledgeFalmer, New York, USA
- Frykedal, K. (2008). *Students' course of action in group-work: About levels of ambition and patterns of behavior in collaborative situations*, Linköping University
- Jaques, D. och Salmon, G. (2008). *Learning in groups*, 4ed, Routledge, New York, USA
- Johnsson, DW. och Johnsson, F.P. (1997) *Joining together*, Allyn & Bacon, Needham Heights, USA
- L. St. Clair och M. Tschirhart (2002). *When and where? Facilitating group work beyond the borders of the classroom*. Journal of Management Education, sid. 449–461